

Zápis

z obhajoby disertační práce pana **Mgr. Františka Tůmy**

konané dne **25.6.2012**

téma práce: „**Rozvíjení komunikační kompetence pomocí online diskusních úkolů: Počítačem zprostředkovaná komunikace a dovednost psaní.**

Developing Communicative Competence through Online Discussion Tasks: Computer Mediated Communication and the Skill of Writing.“

přítomní: **prof. PhDr. Aleš Klégr, Doc. PhDr. Jarmila Mothejzíková, CSc., doc. PhDr. Michaela Píšová, M.A., Ph.D., doc. PhDr. Lucie Betáková, MA, Ph.D., Mgr. Olga Dontcheva-Navrátilová, Ph.D.**

Předseda komise p. prof. PhDr. Aleš Klégr zahájil obhajobu a představil přítomným kandidáta.

Školitelka představil doktoranda a seznámil komisi s uchazečem a jeho diz. prací.

Kandidát seznámil přítomné se svou disertační prací. Sděлил zejména:

Mgr. František Tům prezentoval svoji disertační práci v anglickém jazyce.

Nejprve představil své **téma**, dále se zabýval výzkumem **kurzu „blended learning“**. Pojednal o **teoretickém pozadí** své práce. Následně zmínil **metodologii**, kterou ve své diz. práci aplikoval a nakonec prezentoval **výsledky**. Následovali **otázky**.

Teoretická část - byl použit Bachmanův model komunikativní kompetence, funční a strukturální pohledy na jazyk (Schiffrin), teorie mluvních aktů, sociální konstruktivistická teorie učení (Bertrand), kooperativní učení, CLT, učení jazyka na základě úkolu (Task-based language learning), stanovení komplexity, přesnosti a plynulosti.

psychologicko sociologický aspekt komunikace za pomoci počítače a kurzu blended learning, kdy část procesu probíhá ve třídě a část doma, včetně diskuse online.

Empirická část – úroveň kurzu A2 CEFR, typ kurzu „blended learning“, pilotní studie v roce 2009/2010, řádná studie v roce 2010/2011

Výzkumné otázky - stanoveno 5 výzkumných otázek, které byly v diz. práci zodpovězeny.

Osnova kurzu a sběr dat - vstupní test (pre-test), diskuse 1, diskuse 2, diskuse 3, závěrečný test, získání studentského korpusu

diskuse 1- téma – seznámení/navázání prvního kontaktu

diskuse 3- téma letní prázdniny/dovolená

Diskuse 1 a 3 odpovídají CEFR a trvaly stejnou dobu. Jsou srovnatelné.

Měření zlepšení jazykových kompetencí studentů – podle případové studie dle Yina z r. 2009, Kontext, případ, analýza 1 a analýza 2

Vlastní případová studie – 18 studentů vybránona základě vstupního testu (KET, 55-85%), analýza studentského korpusu výzkumníky podle Ellis a Barkhuizen

Anotace studentského korpusu – text – spojky, větný materiál (clausal material) a fráze a nevětný materiál (non-clausal material),

Anotace částečných chyb – forma (správné psaní slova) morfologie – detailnější rozbor (inflexe, časy, modální slovesa, komplexní morfologická chyba), lexikální chyby (význam), syntax (slovosled)

Odpověď na otázku č. 1 (Zlepšila se celková jazyková kompetence studenta ve čtení a psaní? Pokud ano, jak? Výsledek grafu – skóre se zvýšilo – studenti se zlepšili.

Odpověď na otázku č. 2 – a) Přesnost. Distribuce chyb

Podle grafu – zvýšení přesnosti u nejméně časů

Odpověď na otázku č. 3 – Jaký rozsah jazykových funkcí studenti užívali v diskusích 1 a 3?

Na základě výzkumu (graf) – zvýšil se rozsah zejména u „report“

Odpověď na otázku č. 4 – Změnila se u studentů při psaní syntaktická komplexita? Pokud ano, jak?

na základě výzkumu – výsledek – délka věty se prodloužila.

Odpověď na otázku č. 5 – Jak studenti vnímali svoji zlepšení svých jazykové dovednosti při psaní. Na konci kurzu byl studentům rozdán dotazník k vyplnění. Studenti se vyjádřili pozitivně – své psaní hodnotili kladně. Studenti se zlepšili.

Shrnutí výsledků výzkumu – Studenti se zlepšili celkově v komunikační kompetenci, užívání některých jazykových funkcí, v užívání komplexnějších syntaktických struktur, v plynulosti.

Nejasné – zda vhodné pro úroveň pre-intermediate

Přínos dizertační práce – konceptuální: rozvoj komunikativních dovedností za pomoci online zadávaných úkolů

metodologický: anotace studentského korpusu

empirické výsledky – Výsledky ukázali, že se studenti zlepšili.

Praktický aspekt: kurz „blended learning“, 3 diskusní zadání online

Poté oponenti přednesli závěry svých posudků

doc. PhDr. Lucie Betáková, MA, Ph.D.

Přečetla závěrečnou část svého posudku – empirická část

„V empirické části práce autor předkládá přehledně s fundovaným komentářem výsledky k jednotlivým výzkumným otázkám. Přestože komunikační kompetence studentů se zlepšila, jejich jazyková přesnost nikoli. Velmi kladně hodnotím autorovu reflexi ve všech otázkách. Každý výsledek podrobně diskutuje, je si vědom limitů této studie především z hlediska využití komplikovaného výzkumného nástroje, který může být použit pro vědecké účely, ale běžný vyučující s ním těžko může pracovat.

Hlavním přívlastkem této doktorské disertace je preciznost ve všech směrech. Velmi si vážím jasné návaznosti jednotlivých kroků, neustálého vztahování vlastní výzkumné činnosti k poznatkům čerpaným z odborné literatury, která je nesmírně rozsáhlá. Za celou práci je vidět obrovské zaujetí autora, jde o práci nesmírně myšlenkově i časově náročnou.

Z pohledu oponentky disertační práce není této práci naprosto co vytknout. Jedná se o práci nadstandardní jak po stránce obsahové a formální, tak jazykové.

Jak již bylo řečeno, autor vytvořil a použil nesmírně sofistikovaný nástroj anotace chyb v korpusu, který není možné v běžné výuce ať už z časových či odborných důvodů použít.

Protože disertační práce Františka Tůmy podle mého názoru splňuje všechny požadavky na disertační práci kladené, navrhuji, aby na jejím základě byl autorovi udělen titul Ph.D.“

Oponentka navrhla téma k diskusi: Jak byste z pohledu učitele reflektoval výsledky, jak byste obsah kurzu případně modifikoval, aby se na jedné straně rozvíjela jazyková kompetence a na straně druhé i jazyková přesnost?

Mgr. Olga Dontcheva-Navrátilová, Ph.D.

Oponentka zejména zmínila nadstandardnost práce. Ocenila rozsáhlý seznam literatury. A vyzdvihla fakt, že doktorand pracuje velmi dobře (a pochopil do hlubky) i terminologické problémy.

Oponentka navrhla téma k diskusi: Jak zvládnout problém agresivního chování účastníků fóra? Zda doktorand vycházel při hodnocení chyb z britské nebo americké angličtiny. Jak bral v potaz odchylky u těchto dvou variant, které odchylky jsou akceptovatelné a povolované, kdy ano, kdy už ne?

Dále oponentka zmínila syntaktickou komplexnost a otázku hotových frází.

Na závěr konstatovala, že práce splňuje všechny požadavky na disertační práci kladené, navrhla, aby na jejím základě byl autorovi udělen titul Ph.D.

Kandidát Mgr. František Tůma odpovídá na posudky oponentů

Typy reakcí a připomínek oponentů:

- 1) Pedagogicko-technologické otázky
- 2) Lingvistické otázky
- 3) Otázky rozvržení výzkumu

4) Didaktické otázky

Nevhodné schování studentů v diskusním fóru

Prevence

Nepovolit anonymní přístup

socializace v online skupinách (Salmon 2002, 2004)

jasné zadání úkolu

Monitorování diskuse učitelem

Zpětná vazba na kontaktní výuce, kontaktování jednotlivců (email, po kontaktní výuce)

S určitými formami nevhodného chování se vyrovná skupina sama (Horton 2000) – role vedoucího ve skupině

Nepřijatelné chování (např. tzv. flaming) lze interpretovat jako disciplinární přestupek

Vyloučení z úkolu, vyloučení z kurzu

Standardní fórum“ vs. „prostá diskuse“

Standardní fórum umožňuje oddělit zadání úkolu od jednotlivých diskusních vláken. V případě zásahu učitele (vlození příspěvku) se příspěvek zobrazí jen v příslušné skupině. Jednotlivá vlákna lze přiřadit různým skupinám. Prostá diskuse obsahuje zadání úkolu v prvním příspěvku od učitele, na který účastníci odpovídají, nelze vytvořit diskusní vlákna. Nelze oddělit diskusi pro jednotlivé skupiny – může diskutovat pouze celý kurz.

Výchozí jazyková norma (BrE, AmE, ELF)

Komunikační situace → ELF (English as a Lingua Franca)

Definice přesnosti a složitosti → EFL (English as a Foreign Language)

Rekonstrukce a anotace jazykového materiálu byla provedena nerodilými mluvčími (Ellis & Barkhuizen)

Norma pro CMC. Úroveň A2 dle SERRJ.

Východisko: implicitně BrE, ale akceptována i AmE (např. traveled)

prof. PhDr. Aleš Klégr: Přihlíželi jste u jednotlivých studentů ke konzistenci?

Mgr. František Tůma: Nedomnívam se, že je nutně vyžadovat ji u tak nízké jazykové úrovně.

prof. PhDr. Aleš Klégr: Jak poznáme, že student pouze osciluje mezi formami a že si není vědom variant?

Mgr. František Tůma: Učíme, že pokud je poslední slabika u sloves přízvučná, zdvojuje se písmeno l, např. „travelled“ . Toto pravidlo je však nad jazykovou úroveň studentů. Otázka je, zda toto penalizovat, když jinak používají britskou angličtinu.

Segmenty s nejednoznačnou interpretací

Nevíme, jak by se rodili mluvčí měli zdravit. Když vezmeme všechny anotace a zvážíme skutečnost, že byl používán pro psaní počítač, nebrali jsme v úvahu psaní velkých malých písmen. Brali jsme za přijatelné na základě angličtiny chápané jako lingua franca. Nedokázali jsme určit hranici.

Studenti rovněž měli problém s vyjádřením budoucnosti pomocí vazby „going to“

Bylo často velmi těžké rozlišit, kdy se jedná o záměr a kdy o predikaci. Dohodli jsme se, že pokud mluví o plánech a použijí „will“, je tato odpověď chybná. Pokud se nejednalo o plány, povolovali jsme vazbu „going to

Zařazení subjektivního dojmu učitele do výzkumného šetření

Výzkumník = učitel

Výsledky výzkumu byly učiteli známe → ovlivnění subjektivních dojmů

Rozvržení kurzu: psaní probíhalo výlučně online (kromě testů) – učitel nemohl přímo pozorovat průběh psaní, k dispozici byly pouze produkty

Byla zvolena metodologie případové studie dle Yina (2009) → postpozitivistický přístup
učitel: dojmy ovlivněny výsledky

Mgr. Olga Dontcheva-Navrátilová, Ph.D. Studenti měli dojem, že se zlepšili. Měl i učitel stejný dojem?

Mgr. František Tůma: Ano

prof. PhDr. Aleš Klégr: Analytické metody zjišťování jsou jedna věc, ale učitel musí mít vždy globální pohled, neboť není vždy zřejmé z analytického rozboru.

Reflexe získaných výsledků z pohledu učitele

Přínosnost sociálně-konstruktivistických východisek – interakce vyústila v rozvoj určitých aspektů komunikační kompetence (např. syntaktická složitost vs. náplň kurzu)

Jazyková přesnost:

Problémy s vyjadřováním budoucnosti (záměru) v AJ

Některé zbytečné překlady

Modifikace kurzu → maximální rozvoj KK, rozvíjení přesnosti

Intenzivnější propojení výuky ve třídě a online (diskusní úkol ↔ kontaktní výuka)

Používání širšího rozsahu jazykových funkcí

U komunikačních úkolů lze ovlivnit tématem diskuse

Jazykové funkce pro vyjádření (ne)souhlasu (McCarthy)

Rozvoj přesnosti

Systematické zopakování problematických struktur v kurzu v LS (v návaznosti na online diskusní úkoly)

Oponenti se vyjadřují k vystoupení kandidáta

Diskuse:

Vystoupili: prof. PhDr. Aleš Klégr, Doc. PhDr. Jarmila Mothejzíková, CSc, Mgr. František Tůma

prof. PhDr. Aleš Klégr: Hodnotil jste, že u tohoto způsobu výuky došlo k zlepšení. Můžete si být jistý, že zlepšení je výsledkem metody? Nebyli by lepší výsledky jinou metodou? Například za pomoci kontrolní skupiny?

Mgr. František Tůma: Tuto skutečnost jsme řešili velmi intenzivně v přípravné fázi. Myslím, že je dobrý argument měření proměnné.

prof. PhDr. Aleš Klégr: Pokud je proměnných mnoho, pak se plán hodí pouze pro test.

Mgr. František Tůma: Tuto připomínku jsme řešili opakovaně. Nevymyslel jsem k tomu alternativu, s čím srovnávat. Psaní ve třídě se liší. Ve třídě vidíme, kolik času student nad psaním strávil. U online kurzu to není možné přesně zjistit. Dospěl jsem k závěru využití metody případové studie.

prof. PhDr. Aleš Klégr: Online přístup má mnoho negativ. Jaká jsou?

Mgr. František Tůma: náročnost na přípravu, obtížné pro inforaticky nezkušeného učitele. Studenti jsou často technicky zdatnější než učitel. Náročnost na přípravu po stránce technické i obsahové-didaktické. Časová náročnost. Často musí učitel číst a upravovat texty po studentech. U studentů s nižší jazykovou kompetencí hrozí nebezpečí, že budou využívat pomoc jinde, např. Google translator.

prof. PhDr. Aleš Klégr: To je jediné negativum, které vidíte?

Mgr. František Tůma: Otázka přetěžování studentů? Kolik práce má být online a kolik doma. Z rozhovorů se studenty jsem zjistil, že to pro ně problém není. Spíše mají problém s dodržováním termínů.

Doc. PhDr. Jarmila Mothejzíková, CSc: Na základě čeho jste vybral jednotlivé funkce v grafu jazykové funkce a z čeho jste čerpal, podle kterého autora jste se řídil?

Mgr. František Tůma: Vycházel jsem z autorů van Ek a Trim.

Přiřazování funkce na základě formy. Z těch jsme pak vyřadili některé a rozšířili jiné na základě pilotáže.

Doc. PhDr. Jarmila Mothejzíková, CSc: Je možné měřit délku času, za kterou student může splnit úkol? Klasická didaktická literatura, u nácviiku řečových dovedností psaní, zdůrazňuje, že se má přenášet na domácí práci a není tak náročná na okamžitou reakci. Podstatný je výstup a nikoliv délka.

prof. PhDr. Aleš Klégr: Jak jste měřil „fluency“?

Mgr. František Tůma: Nešla změřit z kurzu. Zjišťoval jsme ji na základě rozhovorů se studenty, z kterých vyplynulo, že se cítí jistější při psaní, A rovněž jsme jim dali dotazníky, kde zaškrtávali, jak moc s daným výrokiem souhlasí.

Vyhlášení výsledku tajného hlasování:

Komise navrhla udělit titul doktor (Ph.D.)

Podpis předsedy komise:

Zapsal: Mgr. Marie Doležalová